XORAZM VILOYATIDA ZIYORAT TURIZMINING HOZIRGI HOLATI VA UNING HUDUDIY IQTISODIYOTDAGI O‘RNINI BAHOLASH

Ibragimova Mohigul Tangribergan qizi
O‘XIA magistranti
e-mail:mohigulibragimovaa29@icloud.com
DOI:https://doi.org/10.5281/zenodo.23244776

Annotatsiya.
Ushbu tadqiqotda Xorazm viloyatida ziyorat turizmining hozirgi holati, uning rivojlanish dinamikasi hamda hududiy iqtisodiyotdagi o‘rni atroflicha tahlil qilindi. 2021-2025 yillardagi statistik ma’lumotlar, amaliy kuzatuvlar hamda o‘tkazilgan so‘rovnoma natijalariga tayanib, ziyoratchilar oqimi, joylashtirish vositalari, xizmat ko‘rsatish infratuzilmasi va xarajatlar strukturasi baholandi. Ziyorat turizmining hududiy Yalpi hududiy mahsulot (YHM) va bandlikka ta’sirini oshirish bo‘yicha mavjud infratuzilmaviy, tashkiliy-iqtisodiy cheklovlar hamda Davlat-xususiy sheriklik (DXSH) va “Halol” standartlarini joriy etish yo‘lidagi muammolar o‘rganildi. Tadqiqot yakunida ziyorat turizmini rivojlantirish va “Smart Pilgrimage” raqamli platformalarini tatbiq etish bo‘yicha ilmiy-amaliy taklif va tavsiyalar ilgari surildi.

Kalit so‘zlar:
ziyorat turizmi, Xorazm viloyati, hududiy iqtisodiyot, turizm dinamikasi, xarajatlar strukturasi, DXSH mexanizmi, Halol standarti, Smart Pilgrimage, SWOT-tahlil.

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ПАЛОМНИЧЕСКОГО ТУРИЗМА В ХОРЕЗМСКОЙ ОБЛАСТИ И ОЦЕНКА ЕГО РОЛИ В РЕГИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ

Аннотация.
В данном исследовании проанализированы современное состояние паломнического туризма в Хорезмской области, динамика его развития и роль в региональной экономике. На основе статистических данных за 2021-2025 годы и результатов опросов оценены поток паломников, средства размещения и структура расходов. Кроме того, изучены проблемы на пути внедрения инфраструктуры, государственно-частного партнерства (ГЧП) и стандартов «Халяль» в развитии паломнического туризма, выработаны предложения и рекомендации по их решению.

Ключевые слова:
паломнический туризм, Хорезмская область, региональная экономика, динамика туризма, структура расходов, механизм ГЧП, Умное паломничество (Smart Pilgrimage).

CURRENT STATE OF PILGRIMAGE TOURISM IN KHOREZM REGION AND ASSESSMENT OF ITS ROLE IN THE REGIONAL ECONOMY

Annotation.
This study analyzes the current state of pilgrimage tourism in the Khorezm region, its development dynamics, and its role in the regional economy. Based on statistical data for 2021-2025 and survey results, pilgrim flows, accommodation facilities, and expenditure structures were evaluated. In

© 2026 London International Monthly Conference on Multidisciplinary Research and Innovation. All Rights Reserved.

addition, challenges in infrastructure, Public-Private Partnerships (PPP), and Halal standards implementation for pilgrimage tourism were explored, and practical recommendations were proposed.

Keywords:pilgrimage tourism, Khorezm region, regional economy, tourism dynamics, expenditure structure, PPP mechanism, Smart Pilgrimage.

O‘zbekiston Respublikasi, xususan, boy madaniy-tarixiy meros va islom me’morchiligining noyob durdonalariga ega bo‘lgan Xorazm viloyati ulkan ziyorat turizmi salohiyatiga ega. Qadimiy Ichan-Qal’a va Dishan-Qal’a me’moriy majmualari, Pahlavon Mahmud maqbarasi, Said Alovuddin hamda Sheikh Mukhtar Vali kabi tasavvuf namoyandalarining qadamjolari nafaqat mahalliy, balki xalqaro ziyoratchilarni ham o‘ziga jalb qilmoqda. Viloyatda ziyorat turizmini rivojlantirish nafaqat hududiy Yalpi hududiy mahsulot (YHM) hajmini oshirish, balki yangi ish o‘rinlarini yaratish, kichik va o‘rta biznesni rag‘batlantirish hamda infratuzilmani modernizatsiya qilishning muhim iqtisodiy drayveridir.

Jahon tajribasi va zamonaviy iqtisodiy tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, ziyorat turizmi an’anaviy vaqtichog‘lik turizmidan farqli ravishda inqirozli davrlarda ham barqaror talabga ega bo‘lgan iqtisodiy sektordir. Ziyoratchilarning tashrif maqsadi ma’naviy-ruhiy ehtiyojlar bilan bog‘liq bo‘lganligi sababli, ular hududda turli turdagi tovar va xizmatlar iste’molchisi sifatida namoyon bo‘ladi. Shu nuqtai nazardan, Xorazm viloyatida ziyorat turizmining hozirgi holatini statistik ko‘rsatkichlar asosida tahlil qilish va uning iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish dolzarb hisoblanadi.

Ziyorat va diniy turizmni rivojlantirishning iqtisodiy mexanizmlari xalqaro va mahalliy olimlar tomonidan keng o‘rganilgan. N. Collins-Kreiner hamda D. Timothy o‘z ilmiy ishlarida ziyoratgohlarda xizmat ko‘rsatish zanjiri (ovqatlanish, transport, mehmonxona, gigiyena) qanchalik mukammal shakllantirilsa, ziyoratchining hududda bo‘lish muddati (length of stay) va sarflaydigan moliyaviy xarajatlari shunchalik ortishini isbotlaganlar.

Mahalliy olimlardan I.S. Tuhliyev va M.R. Boltabayevlar O‘zbekistonda ziyorat turizmini rivojlantirish va hududiy turizm klasterlarini shakllantirish bo‘yicha nazariy-amaliy asoslarni ishlab chiqqanlar. Tadqiqotimizda ushbu ilmiy qarashlarga tayangan holda, tizimli va qiyosiy tahlil, statistik guruhlash hamda so‘rovnoma usullaridan foydalanildi. Tadqiqotning statistik bazasini Statistika agentligi va Xorazm viloyati Turizm boshqarmasining 2021-2025 yillardagi rasmiy ma’lumotlari tashkil etadi.

Mintaqada amalga oshirilayotgan islohotlar va ziyorat turizmiga bo‘lgan e’tibor natijasida so‘nggi yillarda ziyoratchilar oqimi va turizm xizmatlari hajmida sezilarli o‘sish kuzatildi. 2021-2025 yillar oralig‘ida viloyatga tashrif buyurgan jami turistlar va ziyoratchilar soni 450.5 ming kishidan 950.8 ming kishiga yetib,

211.1 foizli o‘sishni ko‘rsatdi. Xususan, xorijiy turistlar va ziyoratchilar soni 55.8 ming kishidan 225.4 ming kishiga ko‘payib, 403.9 foizga oshdi. Joylashtirish vositalari soni esa 115 birlikdan 220 birlikka, o‘rinlar sig‘imi 5.1 mingdan 10.2 ming o‘ringacha kengaydi.

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, viloyatdagi umumiy turistik oqimning 68.5 foizi aynan ziyorat va madaniy-ma’rifiy turizm ulushiga to‘g‘ri keladi. Asosiy ziyorat oqimi Pahlavon Mahmud maqbarasi (68.5%), Said Alovuddin maqbarasi (50.5%), Sheikh Mukhtar Vali maqbarasi (19.5%) hamda Al-Xorazmiy va Al-Beruniy majmualariga to‘g‘ri keladi.

O‘tkazilgan so‘rovnomalar va statistik tahlillar bazasida Xorazm viloyatida ziyorat turizmining asosiy ko‘rsatkichlari 1-jadvalda keltirilgan.

1- jadval[1] Xorazm viloyatida ziyorat turizmining asosiy ko‘rsatkichlari (2021-2025-y.)

© 2026 London International Monthly Conference on Multidisciplinary Research and Innovation. All Rights Reserved.

Ko‘rsatkich	2021-y.	2023-y.	2025-y.	O‘sish (%)	Asosiy iqtisodiy ta’siri
Jami ziyoratchilar (ming kishi)	450.5	820.3	950.8	**211.1%**	YHMda turizm ulushining ortishi
- *xorijiy ziyoratchilar*	55.8	178.8	225.4	**403.9%**	Valyuta tushumlarining ko‘payishi
Joylashtirish vositalari (birlik)	115	185	220	**191.3%**	Xususiy investitsiya va yangi ish o‘rinlari
O‘rinlar sig‘imi (ming o‘rin)	05.yanv ar	08.may	10.fevr al	**200.0%**	Infratuzilma sig‘imining kengayishi
Turizm xizmatlari (mlrd. so‘m)	142.0	340.2	425.6	**299.7%**	Kichik va o‘rta biznes tushumlari

1-jadval ma’lumotlari Xorazm viloyatida ziyorat turizmi 2021–2025 yillarda jadal rivojlanganini ko‘rsatadi. Ushbu davrda jami ziyoratchilar oqimi 211,1% ga (950,8 ming kishiga), xorijiy ziyoratchilar soni esa 403,9% ga (225,4 ming kishiga) oshib, hududga valyuta tushumlarini ko‘paytirdi hamda YHMda turizm ulushini oshirdi. Shuningdek, joylashtirish vositalari soni va o‘rinlar sig‘imi 2 baravarga

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi va Xorazm viloyati Turizm boshqarmasining 2021-2025 yillardagi rasmiy ma’lumotlari bazasida muallif ishlanmasi.kengayib, yangi ish o‘rinlari yaratilishiga xizmat qildi, turizm xizmatlari hajmi esa 299,7% ga oshib (425,6 mlrd. so‘m), mahalliy kichik va o‘rta biznesni rivojlantirishning muhim drayveriga aylandi.

Xorazm viloyatida ziyorat turizmini rivojlantirishning ichki imkoniyatlari va tashqi muhit xatarlarini tizimlashtirish maqsadida SWOT-tahlil matriksi ishlab chiqildi (2-jadval).

© 2026 London International Monthly Conference on Multidisciplinary Research and Innovation. All Rights Reserved.

2- jadval Xorazm viloyati ziyorat turizmi salohiyatining SWOT-tahlili

KUCHLI TOMONLAR (S)	**KUCHSIZ TOMONLAR (W)**
YUNESKO ro‘yxatidagi madaniy-tarixiy meros.	Ziyoratgohlarda servis va logistika yetarsizligi.
Pahlavon Mahmud va boshqa qadamjolar.	Halol sertifikatli ob’ektlar ulushining kamligi (14.2%).
Aeroport va temir yo‘l qatnovlari.	Ziyoratchilar qolish muddatining qisqaligi (1.8–2.2 kun).
IMKONIYATLAR (O)	**XAVF-XATARLAR (T)**
Xalqaro ziyorat bozorida talabning ortishi.	Mintaqaviy turizm bozorida raqobatning ortishi.
DXSH orqali xususiy investitsiya jalb qilish.	Ekologik va iqlimiy o‘zgarishlar ta’siri.
“Smart Pilgrimage” va marshrutlarni raqamlashtirish.	Infratuzilma xarajatlari va investitsion risklar.

Biroq, mavjud imkoniyatlar va o‘sish ko‘rsatkichlariga qaramay, Xorazm viloyatida ziyorat turizmini rivojlantirish bir qator muammolarga duch kelmoqda:

1. Infratuzilmaviy cheklovlar va xizmat ko‘rsatish sifati. Ziyorat ob’ektlari atrofida zamonaviy va bepul sanitariya-gigiyena shoxobchalari, gigienik tahoratxonalar, Halol sertifikatli ovqatlanish majmualari hamda mavsumiy transport to‘xtash joylarining yetishmasligi ziyoratchilar uchun noqulayliklar tug‘dirmoqda. oby

2. Mavsumiylik darajasining yuqoriligi. Ziyoratchilar oqimi asosan bahor va kuz oylariga to‘g‘ri kelib, qish va yoz oylarida pasayish kuzatiladi. Buni bartaraf

3. Xorazm viloyati ziyorat turizmi salohiyatini o‘rganish bo‘yicha o‘tkazilgan amaliy tadqiqotlar va so‘rovnoma natijalari asosida muallif ishlanmasi etish uchun qishki va yozgi davrlarda maxsus arzonlashtirilgan ma’rifiy va ziyorat paketlarini (off-season packages) joriy etish talab qilinadi.

4. Davlat-xususiy sheriklik (DXSH) mexanizmlarining susayganligi. Ziyorat ob’ektlari atrofidagi infratuzilma loyihalarida xususiy kapitallashuv darajasi 18.5 foizdan oshmaydi, qolgan qismi asosan davlat byudjeti hisobiga moliyalashtirilmoqda.

© 2026 London International Monthly Conference on Multidisciplinary Research and Innovation. All Rights Reserved.

5. Raqamlashtirish va innovatsiyalarning yetarsizligi. Xorazm viloyatining ziyoratgohlari haqidagi ko‘p tilli interaktiv axborot portallari, QR-kodli navigatsiya tizimlari hamda virtual turizm (VR/AR) vositalari to‘liq joriy etilmagan.

Xulosa o‘rnida shuni ta’kidlash joizki, Xorazm viloyati o‘zining boy tarixiy va ma’naviy-diniy merosi bilan ziyorat turizmini jadal rivojlantirish uchun barcha imkoniyatlarga ega. Biroq, mavjud infratuzilmaviy cheklovlar va moliyalashtirishning bir tomonlama xarakteri ushbu salohiyatdan to‘liq foydalanishga to‘sqinlik qilmoqda.

Ushbu muammolarni hal etish uchun quyidagi amaliy choralar amalga oshirilishi lozim:

– Urganch xalqaro aeroporti va vokzaldan chekka tumanlardagi ziyoratgohlarga qatnovchi maxsus “Ziyorat Ekspress” transport yo‘nalishlarini yo‘lga qo‘yish va DXSH shartlari asosida sanitariya-gigiyena shoxobchalarini qurish.

– Ziyoratgohlar atrofida tayyor investitsion lotlarni elektron auksionga chiqarish hamda investitsiya kiritgan xususiy subyektlarga dastlabki 3-5 yilda mol-mulk va yer soliqlaridan imtiyozlar berish.

– Xorazm viloyatidagi barcha ziyoratgohlarning tarixi va transport marshrutlarini o‘z ichiga olgan ko‘p tilli “Smart Pilgrimage” mobil ilovasini ishlab chiqish.

Ushbu takliflarning amaliyotga tatbiq etilishi Xorazm viloyatining qishloq va chekka tumanlarida yangi ish o‘rinlarini yaratish, mahalliy kichik va o‘rta biznesni rag‘batlantirish hamda viloyatning yalpi hududiy mahsulotidagi (YHM) turizm ulushini sezilarli darajada oshirish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 9-fevraldagi “O‘zbekiston Respublikasida ziyorat turizmini yanada rivojlantirish va ziyoratchilar uchun qulay shart-sharoitlar yaratish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-6165-son Farmoni.
2. Tuhliyev I.S., Qudratov G.H. Turizm rejalashtirishi va boshqaruvi. Darslik. – T.: Fan va texnologiya, 2018. – 280 b.
3. Boltabayev M.R., Usmonov B.Sh. O‘zbekistonda ziyorat turizmini rivojlantirishning iqtisodiy mexanizmlari // Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar, 2020. №4. – B. 45-52.
4. Collins-Kreiner N. Researching pilgrimage: Continuity and change // Annals of Tourism Research, 2010. 37(2). – PP. 440-456.
5. Timothy D.J. Cultural heritage and tourism: An introduction. – Channel View Publications, 2011. – 504 p.
6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi ma’lumotlari (2021-2025 yillar).

© 2026 London International Monthly Conference on Multidisciplinary Research and Innovation. All Rights Reserved.